

РАНКО КРСТАЈИЋ

ПОСЛЕДЊИ СУНЧЕВ ЗРАК

Тај брзи, нервозни и помало извештачени ход могао је препознати међу хиљадама других. Што се више приближавала, срце му је куцало све јаче; провиђење којем се надао само у сну изненада је постало јава у којој су се сва његова прошлост, и сав његов живот, претворили у један једини звук – звук њених корака по тротоару у ритму откуцаја његовог срца. И он несвесно притисну руком груди, као да жели да умири помахнитало срце које је хтело да искочи.

Збуњен и уплашен тим изненадним сусретом, обузет чежњом, сав клонувши од неописиве радости, од врелине љубави и нежности, од оне чудесне среће која живи само од једне речи, од ћутања, од једног погледа, он инстинктивно рашири руке и, разрогачених очију, као дете, потрча јој у сусрет, али, још тада, док је трчао, усред вртлога највеће радости, у његовој души, сасвим неочекивано, заче се и нека тајанствена зебња, нека мука. Осетио је како му се нешто грчи у утроби, нешто дубоко и болно. Мислио је да ће знати шта да јој каже кад је види, али сада није могао, није знао како.

– Леона... – рекао је гласом који га издаде. Био је збуњен и готово престрављен близином њеног тела и невидљивим мирисом пене за купање који је лебдео свуда око ње.

Она застаде и укочи се кад га виде.

– О... – промуца Леона неуспешно покушавајући да се насмеши, али њено лице се одједном заледи, и он устукну као пред понором.

У танкој плавој хаљини, скоро провидној од залазећег сунца у позадини, она је стајала пред њим с неким тако неочекивано одлучним изразом на лицу, строжија и озбиљнија, тако да је, због

тога, изгледала много старија и виша, али и лепша, дража, и неухватљивија него икада. На сунцу су се пресијавале нежне златножуте длачице изнад њених усана. Обоје су могли да чују само откуцаје сопственог срца. Делила их је само светлост једног дана на умору.

Он је и даље стајао као укопан, надајући се да ће приметити у њој бар трачак жаљења, за који би се ухватио, али у Леонином хладном погледу није било ни трага помирења, љубави, ни сажаљења; нимало праштања ни наде – био је то зао поглед, опор и пун разочарења, скривен испод претерано нашминканих капака, што је давало неку нарочиту драж њеним сјајним очима, хладним као лед, под црним трепавицама.

Готово минут Макс је стајао укочен и неосетљив на све што постоји на свету. Видео је како се његов одраз у њеним црним зеницама скупља, док се оне шире. Он сав, читав његов живот био је згажен у само једном трену. Провиђење настало од светлости и зрака одједном се распришило, али су се у њему још увек комешали узбуђење и нада да би опет све могло да буде као пре. Узнемиреност на Леонином лицу, бледило и нека неразумљива промена, коју је само он могао да примети, будиле су у њему наду да она још увек нешто осећа према њему. По томе како су јој се груди дизале и спуштале он осети, више него што је видео, да је Леона ипак дубоко узбуђена.

– Леона, само да знаш колико ми недостајеш... Колико тога желим да ти кажем... – Речи које је био припремио замреше му на уснама и учини му се да говори упразно, да му се усне само мичу не изазивајући никакав звук. Трудио се да јој објасни, избегавајући превише јасне речи, али није био сигуран да га је разумела. Заправо, осећао је да је то бесмислено, да то није оно што је требало рећи, нарочито не сада, не сада... Његове речи биле су неразумљиве и једва чујне, као да је између тих речи и његовог гласа постојала нека далека временска раздаљина, па је инстинктивно рукама правио неке чудне покрете. Леона је разумела његове покрете, иако, можда, није добро чула све његове речи. Међутим, и даље је ћутала, али Макс се учинило да се ипак мало осмехнула и да се у том осмејку рађа неко обећање, или нека намера. На њеном бледом лицу изненада се појави руменило, а очи јој више нису биле тако дрске као пре; биле су сада замућене, модре, са зеницама тако црним да су се чиниле готово неприродним, и Макс се учини да његов живот зависи од једног јединог тренутка, од њеног следећег покрета, од једне речи, од једног осмеха. У нормалним околностима то не би значило много, али сада – значило је све.

Леона је и даља ћутала, али су њена уста наговештавала да жели да каже нешто, али као да не може да натера усне да уобличи баш те речи. Прошло је неколико тренутака пре него што је проговорила. Чинило се да њен глас долази из даљине.

– Макс, немамо ми више о чему да разговарамо – рекла је најзад, али некако нежно, као што говоре уцвеленом кад хоће да га утеше.

– Леона... – завапи Макс, као да му њене речи још нису допрле до свести, као да је схватио, а није – није уопште могао *ићи* да схвати. Чинило му се да њена душа говори неке друге речи, сасвим другачије од оних које су изговориле њене накарминисане усне, и он више није слушао њене речи, већ само глас, само чаробну музику тог гласа, а очи су му попримале онај необични сјај живота који се распада.

Макс је стајао беспомоћно, гледајући час у Леону, час испред себе, занемео, без иједне речи. Понизност, запрепашћење, понос, и нека врста усхићења – све помешано и узаврело у њему у једну чудну смешу емоција које више није успевао да контролише. Више није знао шта да каже, нити шта да учини. Напрежући свој дух да пронађе *оне* речи, праве и одлучне, које би требало изговорити – стајао је отворених уста и сувог грла – али из његовог пораженог срца навирала је само бујица стида. Са јасноћом која није допуштала сумњу схватио је, али не разумом, него срцем, да га Леона више не воли. Осетио је како му се утроба претвара у *нишџа*. Заборавио је шта је хтео да каже; само је сметен и повучен матицом из који више није ни покушавао да се ишчупа, немоћно гледао како залази сунце, претварајући грубо његова маштања у лаж и бесмислицу, и како се однекуд из даљине, као црни облак приближава нешто страшно и неумољиво, као смрт.

Знао је да је могућност среће о којој је маштао за њега заувек пропала, и сада, кад се заиста више ништа није могло учинити, њега одједном преплави туга; знао је да ће га од сада, па све до краја живота, пратити само *ија* туга, и само *ијај* бол. Гледајући последњи, једва приметни трептај сунца у Леониним очима, Макс осети како из дубине његовог срца навире нека *ијајна*, коју још није *оћкрио*, али је знао да је уобличи, и изговори, сада, на овом месту, у овом тренутку што му је још преостао, и он учини последњи напор да спасе нешто најдрагоценије – живот, или разум сам. И он би умро, само кад би могао да је било којим чудом врати, да проведе са њом само још један дан, само још један сат; да га проведе само зато – да јој докаже, да је убеди, коликим је болом и заносом *воли*. Али Леона га је гледала тако неумољиво и некако чудно запрепашћено, као да све оно што је било међу њима не

значи ништа, као да је све *ћо* био само плод његове маште. Све време чинило му се као да је било довољно да каже само једну реч, једну једину, и он ју је тражио, трудио се да скупи храброст и да је изговори, гледао је у Леонине напућене усне, надајући се да ће на њима пронаћи ту спасоносну реч коју је тражио, али узалуд – њене усне биле су неме.

– Леона... само Бог зна колико те волим! – успео је некако да промуца. Осетио је како му те речи гребу језик попут песка, али ипак је успео да их изговори, тихо, али одлучно и разговетно, као да му од тога живот зависи.

У Леониним очима појави се неки израз који у тренутку није могао да протумачи. Видео је свој одраз у њеним очима – мраморни кип заробљен у мрачном бунару. Није се више бојао ње, која је стајала поред њега; плашио се онога што ће она рећи. Али горе од свега било је то што она није рекла ништа, ни речи, само је слегла раменима са једва приметним подсмехом који му прободе срце.

Стајао је као скамењен, као неко ко није при здравој памети. Лице му је било бледо и безизражајно, као у некога ко узалудно чека не надајући се више ничему. Последњим атомима снаге који се јављају само у очајању он је изненада привуче и стаде да је љуби, по лицу, по коси, по врату. Није могао да изгуби ништа што већ није изгубио. Све време му је *некако* недостајала. Па и сада, док ју је грлио и љубио, недостајала му је више него икада. Осећајући њено лице на својим уснама, није мислио више ни о чему, није жалио ни за чим; желео је само да се *ово* продужи и да траје заувек.

Испочетка, Леона је била сувише изненађена да би се опирала, само је ситним кретњама, али некако чудно и неодлучно покушавала да се ослободи, настојећи да извуче своје руке стегнуте између њених и његових груди и да га одгурне, али он ју је чврсто држао око струка са жаром лудила у очима, и она схвати да је, ма колико се отимала, његова снага много већа и да је узалудно све што покушава. Међутим, он је изненадно пусти загледајући се још једном у њене широм отворене зенице, али *ћамо* не виде ништа, ништа од онога што је желео.

Пролазиле су секунде и одлазиле у вечност, као пред стрелчање, кад се више ништа не може изменити.

Леона је једно време стајала, неодлучна и запањена, док је последњи зрак сунца чилио на ивицама њених залеђених усана, гледајући у Макса као да он припада неком другом свету, који није њен, али и као да јој је жао што на њега не може више да мисли с љубављу, што не може за њега да нађе макар искру наклоности,

нежности, па чак ни сажаљења. Онда се полако окренула, ни љута ни увређена, и удаљила се оним истим несигурним корацима.

Макс је знао да она заувек одлази. Једина драж његовог живота, једина могућа нада за срећу одлазила је оним посебним корацима некога ко се никада више неће вратити. Склопио је на часак очи, затим их опет отворио, и загледао се у Леону, као да њену силуету заувек урезује у своје памћење. Видео је Леону као светлу тачку у мору црнила, како ишчезава, тамо негде, бескрајно далеко, испод границе иза које почиње лудило. Пред очима му се замаглило, тако да му се приказ који је видео у први мах чинио нестварним; нешто попут две фотографије које се преклапају, као да се није налазио у стварности, већ негде између прошлости и будућности. Стварност још није ни постојала, а будућности неће ни бити... *Осећао* је сваком својом пором да му је од овог тренутка све *све једно*, под капом небеском, и да за њега живот губи сваки смисао. Као да је време за тренутак стало, да би му се све то јасније урезало у сећање.

Од тренутка кад је Леона ишчезла из његових очију и кад је нестала на крају улице, управо иза излога на којем је замирао последњи сунчев зрак, Макс осети неки чудан бол, јачи него икада, и више него икада пре он у том болу осети нешто неподношљиво, што је премашивало његову снагу и што га је увлачило у амбис несагледивих размера. Као да је све што је било лепо и добро на овоме свету заувек ишчезло са последњим трачком сунца.

Неколико тренутака осећао је истовремено и тугу и неку чудесну *срећу*, чији узрок није наслућивао. Свим силама настојао је да се не помери, јер би свако померање значило да је пристао да закорачи у нови живот – *живој без ње*.

Полако, готово спотичући се, кренуо је за Леоном у правцу ужареног запада, несвесно покушавајући да сакрије своје лице пред погледима људи, пред својом срамотом. Корачао је некако успорено, стопу по стопу, ослобођен и лишен свега, као човек који је нашао нешто што није тражио, а изгубио све што се може изгубити; као да му је неко одузео *нецићо* што вреди више него *све остало*. Осећао је како се време претвара у мук и тишину, у вечно трајну стварност из које се рађа сасвим изобличена и нестварна нека неизрецива лепота – *лепоћа ужаса*, и како се његово срце лагано претвара у цвет маслачка.

(Одломак из романа)